

MET WIE BEN JIJ EEN WIJ?

Preek bij Christelijk Sociaal Congres
29 augustus 2019

Aartsbisshop Joris Vercammen

Bij Lucas 9,10-17 en Psalm 133

Zusters en broeders,

Het Zomerse festivalseizoen is weer haast voorbij. Duizenden jongeren vonden elkaar op muziekweides om samen hun jonge leven te vieren. Muziek die levenskracht aanboort doet verbondenheid openbloeien. Zoals in het voorjaar bewuste tieners eensgezind door straten van Europese steden trokken uit zorg voor de toekomst van onze aarde. Hun verbondenheid opent perspectieven. Of zoals elke zomer duizenden jongeren opnieuw naar Taizé trokken, dat permanente festival van verstillings- en ontmoeting. Kwetsbaarheid krijgt er een kans en dat bindt samen. Verbondenheid is er vanzelfsprekend.

Verbondenheid is vanzelfsprekend. Je kunt het niet organiseren. Je kunt er alleen de goede voorwaarden voor scheppen. Wie verbondenheid toch zou willen organiseren, die vervalt al vlug in regelarij. Het feest is dan meteen verdwenen. Verbondenheid wordt dan een ideologie en een dogma, een soort van 'humanisme', een instrument voor het bereiken van doelen.

Maar bij verbondenheid gaat het niet om een '-isme'. Verbondenheid moet niet gemaakt worden, ze is er al. Maar je moet ze willen zien! Het vraagt een bepaalde manier van kijken. Henk Haenen, een specialist in Afrikaanse filosofie, schrijft in een boek over Mandela en de Ubuntu-filosofie dat we in het westen een 'schele blik' ontwikkeld hebben. Door ons absoluut vertrouwen in analyses, definities en dogma's die die ons de illusie van zekerheid en geborgenheid moeten geven, is onze blik op het leven verstoord. Zoals bij scheelzien de balans tussen de oogspieren verstoord is. Verbondenheid is er al, je moet er misschien niet teveel bij nadenken. Maar ja, dat vinden we nu precies zo eng want we zijn van Descartes' 'ik denk, dus ik besta'.

Ubuntu dus. Je weet jezelf bevestigd als mens door de menselijkheid van anderen te herkennen en te erkennen en op die basis menselijke relaties met hen op te bouwen. Zo zegt Henk Haenen het. (bladzijde 75) Dat is dus heel wat anders dan het individualistische 'ik denk, dus ik besta'! Je merkt het direct als afrikanen muziek gaan maken, en daarbij dansen en zingen. Het gaat dan nooit om een uitvoering die als een op zichzelf staande activiteit wordt beleefd. Neen, het is de expressie van spontaan gevoelde verbondenheid met elkaar, met de voorouders, met de mensen die nog niet geboren zijn, met de schepping, met de kosmos, met God. Het is een feest van herkenning: samen mensen te zijn, samen dankbaar om deze aarde die mensen als gezamenlijke thuis gegeven wordt. Menswaardigheid krijgt men cadeau en verbondenheid is daarvan de vrucht. Bij de kracht van die ervaring verbleken onze humanistische imperatieven.

Zo kom ik in het evangelieverhaal terecht dat we samen beluisterd hebben. Het gaat precies over dat feest van herkenning. Maar ik hoor u al protesteren want is er dan niet eerst sprake van een noodsituatie die om maatregelen vraagt? Mensen moeten te eten hebben en de leerlingen willen er onderuit komen. Ze adviseren Jezus de mensen weg te sturen. Jezus lijkt niet echt mee te werken en zet hen voor hun verantwoordelijkheid: 'geven jullie hen maar te eten!' Dat weg willen sturen, dat herkennen we wel. Vluchtelingen die de deur worden gewezen of zelfs geen voet aan land kunnen

zetten, maar ook mensen die ziek of oud zijn en onvoldoende zorg krijgen, of de 40 000 daklozen in ons land, al die moeilijke mensen die terecht om de aandacht van politici en beleidsmakers vragen, enzovoort...stuur ze weg! Stop ze weg! Neen, zegt Jezus, geven jullie hen te eten. Maar er lijkt geen beginnen aan: de leerlingen hebben echt te weinig middelen. Het houdt ergens op! Dat begrijpt iedereen.

Inderdaad, met een bepaalde – ‘schele’ – blik houdt het ergens op. Maar wie anders leert te kijken, die komt op andere ideeën. Jezus heeft een andere aanpak. Hij vertrekt niet bij de schaarsheid aan middelen, maar reikt een andere ervaring aan. Hij zegt: laat ze gaan zitten...Laat ze gaan zitten, want ze horen bij elkaar, wij horen bij elkaar. En als het etenstijd is moeten we delen wat we nodig hebben om in leven te blijven. We zijn samen afhankelijk van wat ons gegeven wordt. Aan het delen herkennen mensen elkaars mens-zijn, elkaars’ menswaardigheid. Samen eten geeft ruimte aan een andere wijze van onszelf te bekijken, niet langer ‘ik denk, dus ik besta’, maar ‘ik herken mezelf in de ander, en die herkenning geeft me het vertrouwen dat ook ik er zijn mag’.

Daarom heeft het niet veel zin de samenleving zo in te richten dat de kloof tussen arm en rijk alleen maar groter wordt, of dat sommige mensen zelfs niet voldoende te eten hebben of verstoken blijven van zorg. Het heeft geen zin om al de anderen, die ons ‘vreemd’ zijn weg te sturen, want precies zijn in staat in ons onvermoede mogelijkheden aan te boren. We worden ons ervan bewust dat we onszelf, als mensen, tekort doen door dat soort van scheefgroei. Overigens...is samenzijn met anderen vooral een feest en daarom drinken we graag een glas wijn erbij als we samen aan tafel gaan. En waarom zou ook die wijn niet beschikbaar zijn voor allen? Het goede leven dus...

Verbondenheid is er al, en in die zin is ze vanzelfsprekend maar dat wil niet zeggen ze geen moeite kost. Daar heeft psalm 133 weet van met het tafereel van de broers die samen gaan wonen in een nederzetting. Ze horen bij elkaar, dat wel, maar er zijn zoveel factoren die mensen uit elkaar kunnen drijven: rivaliteit, afgunst, economische factoren, enz. Maar deze broers lukt het om ‘tóch bijeen’ te blijven, dicht de psalmist. Zoals de haren die samen een baard vormen, zo vormen zij een onverbreekelijke eenheid. Zij zijn erin geslaagd hun ‘wezen’ als mensen die bij elkaar horen, voorrang te geven op al het andere. Verbondenheid heeft het gewonnen. En dan is het leven een feest. Daar is God ervaarbaar. Daar worden mensen bevestigd in hun bestaan. ‘We horen bij elkaar, dus ik mag er zijn!’ Dat delen met elkaar: we maken het niet, maar we het ontvangen het. Terug naar het evangelie.

Jezus neemt de broden en de vissen en spreekt er de zegen over uit. Als we kunnen danken om wat ons gegeven wordt, dan wordt delen heel vanzelfsprekend. Dat geldt voor brood en vis, maar ook voor alles wat ons geschonken wordt om een goed leven te hebben. Dat is ook zo voor het leven zelf. Het krijgt zijn ware zin als het gegeven wordt, als het zich verliest in vriendschap die competitie en concurrentie te boven gaat. Er is niets tegen het streven van individuen om zichzelf te realiseren, maar ook dat streven heeft maar zin in het perspectief van de vriendschap. Echte vriendschap leeft vanuit de spontane en principiële bereidheid uit te reiken naar de ander. Wie allerlei voorbehoud maakt, die haalt het hart uit de vriendschap. Zo zie je dat ook bij Jezus. Ook al wordt zijn leven zelfs gebroken door mensen, toch blijft hij trouw aan zijn vriendschap, en meer nog wordt zijn lijden expressie van die vriendschap die een verbondenheid opent die we voorheen voor onmogelijk hielden. Die zichzelf wegschenkende vriendschap wijst ons de weg naar Gods’ toekomst waar verbondenheid haar bron vindt, naar Gods’ verbond met de mensen.

Hoe het allemaal concreet moet met die verbondenheid, daar denken we terecht veel en diep over na. En daarom zijn we hier ook. Maar dat ze er al is, dat is een ervaring die we mogen koesteren. Dat we al verbonden zijn met elkaar, dat is het vertrekpunt. Daarom gaan we nu eerst samen stil zijn en dan muziek maken en zingen en danken en bidden. Amen.

+ Joris Vercammen, oud-katholiek aartsbisschop van Utrecht.